

**AZ MTA TANTÁRGY-PEDAGÓGIAI KUTATÁSI PROGRAM
BÖLCSÉSZETI ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI
MUNKACSOPORTJÁNAK KONFERENCIÁJA:
AZ ELSŐ ÉV EREDMÉNYEI ÉS PERSPEKTÍVÁI**

2017. október 10., MTA Székház, Kisterem.

Szerkesztette: Bánréti Zoltán

1. A BÖLCÉSZETI ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI MUNKACSOPORT BEMUTATÁSA

A Magyar Tudományos Akadémia 2016-ban négyéves programot indított a tantárgy-pedagógia (szakmódszertan) tudományos megalapozását és megújítását segítő interdiszciplináris kutatások és azok gyakorlati alkalmazásainak a támogatására. A pályázat keretében – más tudományterületek mellett - 5 bölcsészettudományi kutatócsoport nyert támogatást. Általános céljaik között szerepel a közoktatás fejlesztéséhez, annak tudományos háttere erősítéséhez való erőteljes hozzájárulás, új oktatási tartalmak és tanítási módszertanok kifejlesztése, a hazai tantárgy-pedagógiai kutatások nemzetközi színvonalon művelése, a kutatók és a gyakorló pedagógusok alkotó együttműködésnek elősegítése, és fiatal szakmódszertan kutatók kinevelése a bölcsészeti és társadalomtudományi tématerületeken.

A munkacsoport-vezetők: **Bánréti Zoltán és Margócsy István**

A munkacsoport a következő öt kutatócsoportból áll (vezetőik nevének abc sorrendje szerint):

1.1. MTA-NYTI NyelvEsély Szakmódszertani Kutatócsoport Csoportvezető: **Bartha Csilla**

A NyelvEsély Szakmódszertani Kutatócsoport célja, hogy segítséget nyújtson egy olyan oktatási módszertan megvalósításához, amely felismeri a nyelv oktatásban betöltött sokrétű szerepét, és napjaink változó tanulási-oktatási környezetéhez illeszkedve képes a diákokra jellemző nyelvi, kulturális változatosságból előnyt kovácsolni. A magyar diákok gyenge szövegértési eredményei vagy az idegennyelv-oktatás alacsony hatékonysága a magyar oktatási rendszer jól ismert problémái közé tartoznak, ezek mellett azonban számos olyan nehézséggel is számolnunk kell, amelyek látszólag kisebb csoportokat érintenek. Ilyen a többségitől eltérő nyelvi háttérrel rendelkező gyerekek, így például a cigány, nemzetiségi vagy siket tanulók oktatásának kérdése, akik otthonról hozott nyelvi tudását, a többségitől eltérő helyzetét vagy nyelvi-kommunikációs igényeit és képességeit, meglévő, változatos repertoárjaikat mint forrást az iskola gyakran nem képes felismerni és eredményeik javítása érdekében hasznosítani. A NyelvEsély projekt alapelve szerint mindezek a nyelvhez kapcsolódó oktatási kérdések egymástól elválaszthatatlanok, holisztikus, egyúttal a használati gyakorlatokat messzemenően figyelembe vevő megközelítéseket igényelnek, ily módon a többségitől eltérő nyelvi háttérű gyermekek iskolai helyzetének, tanulási sikerességének javítása az egész magyar oktatási rendszer nyelvhez kapcsolódó kihívásaira is válaszokat adhat. A kutatócsoport kiindulópontja szerint ennek előfeltétele egy általános szemléletváltás a nyelvről, nyelvhasználatról és a nyelvoktatásban betöltött szerepéről nemcsak a közoktatás, hanem a kutatás vagy éppen a média területein is.

A kutatócsoport konkrét feladata a magyarországi siket gyerekek kétnyelvű oktatási modelljének, valamint a kétnyelvű cigány gyermekek oktatását segítő, illetve a nemzetiségi iskolák munkáját támogató, de az eredményeket általánosan is hasznosítható programok kidolgozása. A bevont partneriskolák igen változatos hálózatot alkotnak, egyaránt van közöttük budapesti, illetve vidéki, siket gyermekeket nevelő intézmény, nemzetiségi óvoda és iskola, de a nyelvoktatás szempontjából átlagosnak tekinthető intézmény is. A nemzetközi jó gyakorlatok implementálása érdekében a kutatócsoport finnországi szakemberrel és intézménnyel is együttműködik.

A modellprogram kidolgozása során oktatási segédanyagok készülnek, amelyeket a projekt második felében fognak tesztelni a partnerintézmények. Emellett egy olyan online felület kerül kialakításra, amely a korai kétnyelvűségtől a szövegértésen át az idegennyelv-tanulásig változatos témákban kívánja hitelesen közvetíteni a tudományos kutatás legfontosabb mai eredményeit, elősegítve egyúttal az egymás közötti tudásmegosztást is diákok, szülők és tanárok számára. TAN-NYELV-TÁR platform tehát együttműködési lehetőséget is biztosít az oktatás valamennyi szereplőjének a diákoktól a szakemberekig. Így az eredményeket nemcsak a partnerintézmények hasznosíthatják majd, hanem bárki számára elérhetőek és a gyakorlatban alkalmazhatóak lesznek.

A projekt első évének munkálatai három fő területre összpontosultak. (1) A legújabb kutatási eredmények és nemzetközi gyakorlatok folyamatos kritikai elemzése mellett zajlanak az empirikus adatgyűjtésre épülő célzott részkutatások, a már rendelkezésre álló nyelvi korpusz bővítésén túl tanári, szülői, tanulói interjúk és kérdőívek formájában, amelyek elemzése nemcsak a nyelvi források és gyakorlatok szociokulturális változatosságát igazolja, hanem rámutat a nyelv(ek) oktatásban betöltött szerepéről alkotott nézetek, tudományosan gyakran nem igazolható elképzelések és a nyelvi kérdésekhez kapcsolódó koncepciók értelmezési változatosságára is. Ezek reflexív elemzése nélkülözhetetlen az eltérő elrendezések differenciált feltárásához, egyszersmind az attitűdformálás hatékony útjainak megtalálásához. (2) Készülnek az oktatási programok teszteléséhez nélkülözhetetlen tartalmi fejlesztések, így például a jelnyelvi szótár és az oktatás specifikus szókincsét feldolgozó jelkincsár. (3) A kutatócsoport tagjai a szűkebb szakma, az anyanyelv-pedagógia megújítása iránt érdeklődők, tanárok, a szélesebb szakmai közönség, továbbá a gyakorlati szakemberek megszólítására, valamint az európai, első alkalommal pedig az ázsiai szakemberekkel való párbeszéd és a jól működő módszertani gyakorlatok megismerése érdekében számos hazai és nemzetközi rendezvényen vettek részt előadással, illetve önálló workshop szervezésével. Így pl. 2016 őszén sor került a multidiszciplináris kutatócsoport tagjainak és a változatos intézményi hálózat tagjainak eltérő nézőpontjait feltáró nyitó workshop megszervezésére, majd a kutatócsoport részt vett többek között a 19. Élőnyelvi Konferencián, a Grammatika és Oktatás c. konferencián, a XVI. International Conference on Minority Languages c. konferencián, a XXVI. MANYE Kongresszuson, valamint több célzott tudományos műhelyt is tartott, egyes kutatási témák külföldi (finn, hongkongi, tajvani, holland és német stb.) kutatóival.

1.2. MTA–SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport

Csoportvezető: **Jancsák Csaba**

Napjaink információs társadalma számára nem kérdés a tanuló ifjúság, a digitális nemzedék azon igénye, hogy a mozgóképes információnyújtás és az "okos IKT eszközök" nagyobb szerepet kapjanak az oktatásban. A kutatócsoport munkája során amellel érvel, hogy ahol lehetséges, és ahol indokolt, ott a digitális anyagok kerüljenek bevonásra a történelemtanításban.

A ETTK 2016 őszén végzős középiskolások körében történt kutatása (N=869) megerősítette az a feltételezést, hogy – részben a családban beszélgetéssel töltött idő csökkenése, részben pedig az individualizáció okozta izoláltság és a globalizmus okozta civilizációs korszakváltás okán – a családban továbbélő történelmi emlékezet elhalványul.

Mindezen tényeket aláhúzza az is, hogy a program által fejlesztett három történelmi tanegység tárgya a mai magyar társadalom kibeszéletlen, feldolgozatlan eseménye (második világháború,

Holokauszt, 1956-os forradalom és szabadságharc), ugyanakkor éppen e három témában a modern technikának köszönhetően az elbeszélte történelem forrásai módszertanilag megalapozott módon és hatékonyan beemelhetők az oktatási tartalmakba.

Az ETTK kutatása 2017. év eleji hullámában a pedagógusok vélekedéseit három alkalommal tartott fókuszcsoporthoz interjúban vizsgáltuk (N=28fő). 2017. március-április hónapokban kérdőíves vizsgálatot folytattunk történelemtanárok körében (N=113fő). A pedagóguskutatások során azt vizsgáltuk, hogy és milyen tapasztalatokkal bírnak a tanárok a digitális tartalmak, illetve hogyan vélekednek a szemtanúkkal készült videóinterjú-részletek alkalmazásának lehetőségeiről.

A kutatási tényekre alapuló tananyagfejlesztés az adatok elemzése után indult el. 2017 áprilisában a kutatócsoport három vállalt témakörében három fejlesztő munkacsoport alakult. A munkacsoportok vezetői: Jancsák Csaba (1956-os forradalom), Kiss Gábor Ferenc (Magyarország részvétele a II. világháborúban), Szőnyi Andrea (Magyarországi Holokauszt). Eközben a munkacsoportok további, újonnan belépő történelemtanár kollégákkal bővültek. A munkacsoportokban 2017 nyarán kerülnek kifejlesztésre és 1.0 verzióban véglegesítésre azon tananyagok és óratervezetek, melyek 2017 őszén kerülnek tesztelésre a partneriskolákban.

A kutatócsoport szerepvállalásának első évében partnerszervezeti együttműködést alakított ki szakmai szervezetekkel: a Gyakorlóiskolák Iskolaszövetségével, a Magyar Történelmi Társulattal, a Magyar Történelemoktatók Szakmai Egyesületével, a Rákóczi Szövetséggel, a Történelemtanárok Egyletével, a Zachor Alapítvánnyal.

A program további megvalósítása során a kutatócsoport további kvalitatív vizsgálatokat végez pedagógusok körében, kvantitatív vizsgálatokat diákok körében, és a fenti három témában kifejlesztett digitális tananyagok esetében vizsgálja – általános és középiskolai oktatásban való – alkalmazásuk beválását és hatásait a tanulók vélekedéseire.

A kutatócsoport munkájáról és kutatási eredményeiről beszámolt a 2016. évi Országos Neveléstudományi Konferencián (ONK), a 2017. évi Hungarian Conference on Educational Research (HUCER) konferencián. Továbbá 2016. október 15-én "1956 tanítása" címmel, hat előadásból álló szimpóziumot szervezett a Szegedi Tudományegyetem és az MTA Szegedi Területi Bizottsága által megrendezett "1956 kutatása és helye a történelemtanításban" című konferencián. Jancsák Csaba a kutatócsoport vezetője a Magyar Rádió Gondolat-jel című műsora 2016. október 30-i adásának vendégeként mutatta be a kutatócsoportot és eredményeit.

A kutatócsoport feladatának tekinti az oktatási tapasztalatok és kutatási eredmények nemzetközi megismertetését, valamint a program megvalósítása során megszületett szakmai anyagokhoz való szabad hozzáférés biztosítását. Ezen célból magyar és angol nyelvű open access honlapot indított és szerkeszt www.eyewitness.hu címen.

1.3. MTA-PPHF Valláspedagógiai Szakmódszertani Kutatócsoport

Csoportvezető: **Kovács Gusztáv**

A Kutatócsoport a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola kebelében működő Katechetikai Munkaközösség munkatársaiból és a velük együttműködő oktatókból, pedagógusokból jött létre. Munkánk során a hittan oktatásban kívánunk szemléletformáló tevékenységet folytatni, és ehhez új szakmai módszereket kidolgozni, alkalmazni és szélesebb körben ismertté tenni.

Működésünk alapja annak a társadalmi szükségletnek a felismerése, hogy az ember értéket kereső és értékeket teremtő közegben kíván élni. A felfedezett érték és a megélt valóság közötti hasadék azonban megnehezíti az emberek közötti együttélést. A vallási nevelés feladata, hogy felkészítse

az embert az „értékkereső” és „értékteremtő” társadalmi jelenlétre. A valláspedagógia szemléletváltásának legalapvetőbb eleme, hogy a tartalomról a résztvevőre kerül át a kutatók figyelme. A pedagógus tanulási folyamatban való személyes részvétele, a tanulók életkori sajátosságainak, személyes érdeklődésének előtérbe kerülése alapvetően megváltoztatták a hitoktatás módszertanát. A szakmódszertani kutatómunka célja, hogy megismerje és megismertesse a személyközpontú, egzisztenciális hittan tanítás módszertanát. Ehhez fel kívánjuk használni a nemzetközi jó gyakorlatokat, és saját módszertani adatbázist építünk fel, amelyet a lehető legszélesebb körben publikálunk.

A Kutatócsoport koncepciójának főbb elemei:

- módszertani adatbázis kiépítése; szakmaspecifikus bibliográfia összeállítása;
- az összegyűjtött illetve létrehozott szakmai tartalmak tárolása, utolérhetővé tétele; weboldal létrehozása és működtetése;
- valláspedagógiai szakmódszertani képzés akkreditálása; folyamatos pedagógus továbbképzések szervezése; képzők képzése;
- módszertani szakirodalom (tanulást segítő játékgyűjtemények, gondolkodásfejlesztő, közösségi tanulást segítő, illetve valláspedagógiai tárgyú módszertani segédletek) publikálása;
- szervezetépítés; országos, szakmai együttműködésen alapuló kapcsolati háló kialakítása.

A pályázat által lehetővé tett működési időszakban munkánkat két vonalon valósítjuk meg: egyrészt a projekt teljes időszaka alatt dolgozunk Franz Kett pedagógiai módszerével, amelyről közel négy évtizedes hagyománya alapján kiderült, hogy képes meghaladni a hitoktatás klasszikus kereteit, és személete alkalmas arra, hogy a hittant, a vallásos nevelést harmonizálja a közismereti tárgyakkal és értékkereső, értékteremtő magatartásra vezessen. Ennek kapcsán több tucat továbbképzést szerveztünk különböző intézmények pedagógusainak, akik közül többen a projekt külső munkatársai közé is bekerültek, mert oktatási tapasztalataikról folyamatosan beszámolnak, a visszajelzéseket pedig a kutatócsoport tagjai elemzik.

Emellett a projekt első évében szakmódszertani adatbázisunk megalapozását tervezzük és egy szakmai-kapcsolati háló kiépítését. A második, harmadik és negyedik évben tematikus rendszerben tervezve az alábbi témaköröket szeretnénk áttekinteni: gyermekirodalom és bibliai interpretációk, egyháztörténeti kérdések valamint etikai, bioetikai kérdések feldolgozása. Mindhárom témakör lehetőséget ad arra, hogy rajtuk keresztül megmutassuk az egzisztenciális, személyközpontú hittan tanításban rejlő lehetőségeket és tanári kézikönyvek, óravázlatgyűjtemények összeállításával elősegítsük a hittan közismereti tantárgyakkal való harmonizációját, illetve a kutatócsoport által készített szakmai anyagok tesztelését.

A műhely munkájába szeretnénk bevonni a témák és a szemlélet iránt érdeklődő pedagógusokat és intézményeket; képzőkből és alkotó munkatársakból álló munkacsoportot illetve a szakmai koncepcióért felelős kutatói közösséget kívánunk létrehozni. A projekt során folyamatosan törekszünk a tapasztalatok, eredmények mind szélesebb – hazai és nemzetközi – szakmai közösségben való megosztására, konferenciákon való megvitatására, illetve publikálására.

A projekt megvalósításával párhuzamosan kezdődött meg a kutatócsoport Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskolába szerveződő szervezeti egységének, a Fügefa Műhely működésének hosszútávú megalapozása. E szervezetnek lesz célja az általunk létrehozott módszertani program és ajánlások szélesebb körben való alkalmazásának lehetővé tétele, országos illetve nemzetközi konferenciákon való ismertetése az MTA pályázati támogatásának határidejét követően is.

Az első munkaév során húsz szakmai napot szerveztünk az ország különböző pontjain, munkatársaink különböző konferenciákon és képzéseken vettek részt. A szakmai napjainkon körülbelül több mint ötszáz pedagógussal találkoztunk, a rendezvényeinken pedig

megteremtettük a feltételeit a köznevelési intézmények pedagógusaival való szoros szakmai kapcsolatnak. Rendszeresen kapunk visszajelzést az általunk kidolgozott módszertani anyagok alkalmazásáról, és több pedagógussal rendszeres és folyamatos mentori kapcsolatot építettünk ki. A pályázatunk megvalósítása során, szem előtt tartva a bírálók elvárásait, felvettük a kapcsolatot a történelmi egyházak felsőoktatási intézményeivel és az evangélikus illetve református munkatársak számára is nyitott szakmai programokat szerveztünk.

Az első munkaévünk során létrehoztuk a honlapunkat valamint a facebook oldalunkat, mely által elérhetővé váltunk az érdeklődők számára. Két módszertani kötetet jelentettünk meg Fügefa- füzetek sorozatcím alatt. Az első szakmai év előzetesen nem betervezett eredménye, hogy képzéseket tarthattunk romániai magyar pedagógusok számára, és ezzel a módszertani műhely eredményei a Kárpát-medencei magyar köznevelés számára is elérhetővé váltak.

1.4. MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport

Csoportvezető: **Molnár Gábor Tamás**

Az MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport 2016-ban alakult meg az MTA Szakmódszertani Pályázatának keretében. A csoport tanításmódszertannal foglalkozó szakemberekből, digitális bölcsészekből, informatikusokból és középiskolai magyartanárokból állt össze. A kutatócsoport által végzett kutatások mindenekelőtt a digitális médiumoknak a magyartanításra gyakorolt hatását, a digitalításban rejlő lehetőségeknek a kiaknázhatóságát igyekeznek felmérni. A kutatás hosszú távú céljai közé tartozik, hogy 1) pontosabb képet kapjunk az IKT médiumának a szövegértési és szövegalkotási kompetenciák fejlesztésében betöltött szerepéről, 2) fölmérjük a digitális kompetencia fejlesztésének lehetőségét a magyaróra keretei között, 3) lehetőségeket keressünk a magyartanítás aktív és interaktív szemléletének megvalósítására a korszerű IKT eszközök használata mellett.

A kutatócsoport összetételéből és felépítéséből adódóan a kutatás során alkalmazott módszertan komplex, kvantitatív és kvalitatív elemeket is tartalmaz. A kutatás első évének főbb eredményei között egy felsőoktatási workshop megszervezését, több külföldi konferencián való részvételt, egy annotációs eszközökre vonatkozó összehasonlító vizsgálat elkészítését és legfőképpen egy iskolai kísérlet lebonyolítását tudjuk felmutatni, melyek eredményeit honlapunkon tesszük közzé (www.diio.hu). A kutatás további szakaszában ezekre az eredményekre építve komplexebb és mélyebb elemzéseket fogunk folytatni. Az iskolai kísérletet a második évtől több iskolában és több eszközre kiterjedően folytatjuk, hosszú távon mérhető eredményekre törekedve. Emellett folytatjuk a nemzetközi kutatóhálózatokkal való együttműködést, a kiterjedt nemzetközi szakirodalom feldolgozását, valamint a hazai jó gyakorlatok és potenciális együttműködő partnerek felkutatását.

1.5. MTA-DE Idegen Nyelvi Oktatás Kutatócsoport:

Csoportvezető: **Polónyi Tünde**

Célok

A pályázat célja digitális multimédiás idegen nyelvi tananyag fejlesztése általános iskolás hátrányos helyzetű felső tagozatosoknak (5.-7. osztály). A pályázat az angol és holland nyelvhez

biztosít az iskolai oktatást kiegészítő, de új szemléletű online tananyagot. A pályázatunk a hagyományos (tankönyv, munkafüzet, grammatika központú) oktatás helyett a Z generációt megszólító eszkörendszer és kommunikáció központú online oktatást tesz lehetővé. A projekt keretein belül megvalósul egy akciókutatás, melynek célja az, hogy miközben folyik az újszerű nyelvi képzés tesztelése, kövessük a változásokat nemcsak a nyelvi teljesítményben, hanem a diákok, tanárok iskolával, tanítással/tanulással kapcsolatos attitűdjeiben is. Az új szemléletmódú nyelvtanítás a 2. évtől kezdődik és három éven keresztül tart.

Eddigi eredmények

Projektünk első évében elkészítettük és digitalizáltuk az angol tananyag egyharmadát és a holland tananyag egytizedét, valamint helyzetfelmérő pilot kutatást végeztünk a hátrányos helyzetű tanulók tanulmányi eredménytelensége mögött rejlő háttértényezőkről. A felmérés Hajdú-Bihar megye 11 általános iskolájára terjedt ki (a HH és HHH tanulók aránya 12 és 84% között van). Online kérdőiveinket 11 igazgató, 160 tanár és 1000 diák töltötte ki. Eredményeink szerint a tanárok kevésbé alkalmaznak tanulóit önállóságot, aktivitást igénylő módszereket. Az iskola szociális összetételét stresszként élik meg, és kevésbé gondolják, hogy a helyzeten képesek lennének javítani. A diákok által megélt klíma, az énhatékonyság és a motivációs mintázat iskolánként jelentős eltéréseket mutat. Az iskolában megélt unalom döntő tényezőnek látszik. Az iskolai klíma alapján képzett klaszterek különböznek a tanulmányi eredmény, életkor és a motiváció tekintetében, de nem térnek el a nem, az anya iskolai végzettsége és az énhatékonyság mentén. A magasabb végzettségű anyák gyermekei és a jó tanulók magasabb énhatékonyságot mutatnak. A kutatás fontos tanulsága, hogy a hátrányos helyzetű iskolák nem a HH, HHH tanulók aránya mentén különböznek; éppoly sokszínűek, mint a kedvezőbb összetételű iskolák.

2017 februárjában megtartottuk első workshopunkat Digitális tanulás és tanítás címmel, több mint kétszáz fős hallgatóság előtt, ahol két plenáris előadás és 18 előadás hangzott el. A konferencia legjobb előadásaiból egy tanulmánykötetet szerkesztettünk.

Perspektívák

Véleményünk szerint a digitális és multimédiás tantermi környezet esélyegyenlőséget teremt, a hátrányos helyzetű tanulók a generációs lemaradásaikat az online multimédiás nyelvtanulás során be tudják pótolni. Nem várjuk feltétlenül, hogy a tanulók idegen nyelven való teljesítmény hirtelen felível, de várjuk, hogy a tanulási stratégiájuk megváltozik, és a tanuláshoz való attitűdjük mérhetően pozitív irányba változik. Törekvésünk, mely az online tananyag kidolgozását elsősorban hátrányos helyzetű diákok körében alkalmazná, nemcsak társadalmi vonatkozásában lehet számottevő, hanem az oktatástechnológia, illetve tanulási stratégia szempontjából is. A diákok az iskolákban található és felszerelt laptopok segítségével észrevétlenül tanulják meg a nyelvi alapokat, miközben nem hátrányos társaikat utolérve gyakorlatra és rutinra tesznek szert a multimédiás eszközök, számítástechnikai alkalmazott tudás és alapvető digitális ismeretek területén. A társadalmilag hátrányos helyzet így az egyik legfontosabb vetülete lesz programunknak: a kifejlesztett tananyagokon keresztül nemcsak a digitális műveltséget, hanem az idegen nyelvi és nyelven történő tudást is elérhetővé tesszük.

2. A MUNKAÜLÉS PROGRAMJA, A KUTATÓCSOPORTOK PREZENTÁCIÓI
2017. október 10, MTA Székház, Kisterem

11:00-11:10 Megnyitó

11:10-11:35 Polonyi Tünde Éva: Digitális idegen nyelvi tananyag osztálytermi környezetben

11:35-11:50 Buda Mariann: Helyzetfelmérés hátrányos helyzetű iskolákban

11:50-12:00 Vita

12:00-12:25 Jancsák Csaba: Tényeken alapuló tananyagfejlesztés az MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoportjában

12:25-12:40 Képiró Ágnes: Videó-életútinterjú részletek alkalmazása 1956 tanításában

12:40-12:50 Vita

12:50-13:00 Szünet

13:00-13:25 Molnár Gábor Tamás: Digitális írástudás és irodalomoktatás -- jó gyakorlatok és egy iskolai kísérlet tanulságai

13:25-13:40 Gonda Zsuzsa: Digitális annotáció az irodalomtanításban: egy pilot-vizsgálat bemutatása

13:40-13:50 Vita

13:50-14:40 szendvicsebéd

14:40-15:05 Bartha Csilla: Szociokulturális változatosság, reflexivitás és partnerség a tanulásban és tudásformálásban – Az esélyteremtő (siket) oktatás kihívásai

13:05-15:20 Holecz Margit – Romanek Péter Zalán: A szótárfejlesztés általános módszertani és oktatási kihívásai vizuális (jel)nyelvek esetében, megoldási javaslatok az empirikus adatok tükrében

15:20-15:30 Vita

15:30-15:55 Varga Szabolcs: A vallási nevelés előtt álló kihívások a 21. században

15:55-16:10 Sipos Edit: Reformpedagógiai megnyilvánulások a katekézisben és ennek tapasztalatai a tanári visszajelzések alapján.

16:10-16:20 Vita

16:20-17:00 Kötetlen eszmecsere.

3. AZ ELŐADÁSOK TARTALMI ÖSZEFOGLALÁSAI

MTA-DE Idegen Nyelvi Oktatás Kutatócsoport

Polonyi Tünde Éva

Digitális idegen nyelvi tananyag osztálytermi környezetben

Projektünk célja tudományosan megalapozott idegen nyelvi tananyag készítése hátrányos helyzetű tanulók számára. Annak érdekében, hogy felmérjük, milyen jellemzői vannak ennek a populációnak, egy kiterjedt kutatást végeztünk több általános iskolában az iskolai klímával, énhatékonysággal, tanulási motivációval és attitűddel kapcsolatosan. Eredményeink alapján kezdtük el az angol nyelvű tananyag kidolgozását és digitalizálását.

Az előadás során bemutatok egy leckét az elkészült tananyagból és vázolom azokat a módszertani elveket, amelyek alapján a koncepciónk felépül és amelyek révén tananyagunk ezen korosztály számára könnyebben befogadható. Tananyagunk minden évfolyamon 30 egységbe szerveződik és a tanóra 20 percében kerül megvalósításra gyakorlás céljából. Szókártyák, a szókártyákból generálódó automatikus feladatok, bemelegítő feladatok és kreatív feladatok alkotják az egyes leckeiket. A tanulók motivációjának felkeltését és fenntartását a választási lehetőség nyújtásával és a tananyag, illetve az értékelés gamifikációjával tervezzük elérni. Módszertanunkban a hátrányos helyzetű Z generációhoz tartozó tanulók igényeihez igazodunk.

Előadásom végén bemutatom a következő időszakra vonatkozó kutatási tervet és a tananyagfejlesztés további folyamatát.

Buda Mariann

Helyzetfelmérés hátrányos helyzetű iskolákban

Projektünk célja olyan angol nyelvű, digitális kiegészítő tananyag készítése, amelyet hátrányos helyzetű iskolákban is sikerrel alkalmazhatnak. Projektünk sikere érdekében helyzetfelmérő pilot kutatást végeztünk. Kifejezetten hátrányos helyzetű, a tanárokat és diákokat is vizsgáló, friss kutatásról nincs tudomásunk.

Korábbi kutatásokról tudjuk, hogy a hátrányos helyzetű iskolákban a tanárok gyakrabban új belépők, gyakrabban kevésbé tapasztaltak, valamint kevésbé képzettebbek (Varga, 2009). Ez előre vetíti a kudarc nagyobb valószínűségét. Nagyobb a fluktuáció (Bacskai, 2008), több problémát és sikertelenséget élnek meg a munkájukban (Bacskai, 2015).

Különösen izgalmas kérdés, vajon a hátrányos helyzetű tanulók tanulmányi eredménytelensége mögött milyen háttértényezőket kell keresnünk. A motiváció hiányát néhány kutatás megcáfolta, azaz nem sikerült különbséget kimutatni a hátrányos és nem hátrányos helyzetű tanulók elismerésvágya, tanulási motivációja között (Fejes & Józsa, 2005). A cigány tanulók esetében sem lehetett jelentős eltérést kimutatni. (Fejes & Józsa, 2007)

Minta. A felmérés a megye 11 általános iskolájára terjedt ki, a felső tagozatos diákokat és a tanárokat kerestük meg. Online kérdőívünket 11 igazgató, 160 tanár és kb. 1000 diák töltötte ki. (Az adattisztítás után 120 ill. 740 kérdőívünk maradt.

Módszer. A kérdőívezés online történt. Az igazgatók és tanárok kérdései az iskolai problémákra, közérzetre, pedagógiai elveikre és a konkrét iskolai gyakorlatra irányultak. A diákok kérdőíve az iskolai klímára, a motivációra és az éhatékonyságra vonatkozó kérdéseket tartalmazott.

Eredmények. Az iskolákban a HH és HHH tanulók aránya 12 és 84% között van. A fluktuáció és a kezdők nagyobb arányút nem jelezték az igazgatók. A tanárok vallott nézetei ellentmondanak tényleges pedagógiai gyakorlatuknak; kevésbé alkalmaznak tanulói önállóságot, aktivitást igénylő módszereket. Az iskola szociális összetételét stresszként élik meg, és kevésbé gondolják, hogy a helyzeten képesek lennének javítani.

A diákok által megélt klíma, az éhatékonyság és a motivációs mintázat iskolánként jelentős eltéréseket mutat. Az iskolában megélt unalom döntő tényezőnek látszik. Az iskolai klíma alapján képzett klaszterek különböznek a tanulmányi eredmény, életkor és a motiváció tekintetében, de nem térnek el a nem, az anya iskolai végzettsége és az éhatékonyság mentén. A magasabb végzettségű anyák gyermekei és a jó tanulók magasabb éhatékonyságot mutatnak. A kutatás fontos tanulsága, hogy a hátrányos helyzetű iskolák nem a HH, HHH tanulók aránya mentén különböznek; éppoly sokszínűek, mint a kedvezőbb összetételű iskolák.

Hivatkozások

- Bacskai, K. (2008). Hátrányos helyzetű iskolák tanárai Magyarországon és Szlovákiában. *Vzdelávanie, výskum a metodológia*, 633-644.
- Bacskai, K. (2015). *Iskolák a társadalom peremén. Alacsony státusú diákokat tanító eredményes tanárok*. Belvedere, Szeged.
- Fejes, J. B., és Józsa, K. (2005). A tanulási motiváció jellegzetességei hátrányos helyzetű tanulók körében. *Magyar Pedagógia*, 105(2), 185-205.
- Fejes, J. B., és Józsa, K. (2007). Az iskolai eredményesség és a tanulási motiváció kulturális jellemzői: roma és többségi tanulók összehasonlítása. *Iskolakultúra*, (6-7), 83-96.
- Varga, J. (2009). A tanárok elosztása a különböző szociokulturális háttérű tanulókat tanító iskolák között. In Fazekas, K. (szerk.): *Oktatás és foglalkoztatás*. 65-82. MTA TKI, Budapest.

MTA–SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport

Jancsák Csaba:

Tényeken alapuló tananyagfejlesztés az MTA-SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoportjában

Az előadás az MTA–SZTE Elbeszélt Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport munkájának szerepvállalását, kutatási programjának egészét, illetve aktuális eredményeit mutatja be. Az előadás empirikus forrását jelentő kérdőíves adatfelvétel két almintán történt: 2016 novemberében 28 középiskola végzős diákjainak körében (N=869), illetve 2017 tavaszán történelemtanárok körében (N=113). A kvantitatív kutatás első hullámában azt vizsgáltuk, hogy a fiatalok köreiből mely történelmi eseményekről folyik diskurzus, illetve melyek azok a történelmi események, amelyek – mint a transz-történelmi értékek szimbolikus hordozói – generációkon átívelve megőrzésre kerülnek, az új nemzedék kollektív emlékezetének részeként. Kutatásunk eredményei rámutatnak arra, hogy a kortárs csoport, a család és az iskola, mint a

történelmi múlt értelmező közösségei igen fontos szereppel bírnak, ugyanakkor napjainkban e feladat, a fiatalok egy új ifjúsági korszakba lépésével, mint kiterjesztett szerepelvárás jelenik meg a történelemtanárok előtt. Az előadás másik fókuszát (a 2017. első félévében zajlott pedagóguskutatásunk adatai alapján) annak bemutatása jelenti, hogy a történelemtanárok milyen vélekedésekkel és tapasztalatokkal bírnak az info-kommunikációs technológiák, illetve a digitális tartalmak oktatási folyamatokba való bevonásával kapcsolatban.

Képiró Ágnes:
Videó-életútinterjú részletek alkalmazása 1956 tanításában

Az előadásban a kutatócsoport munkájának keretében történt tananyag fejlesztés folyamatát és tanórai alkalmazásának kutatási tapasztalatait mutatom be. A tanításba bevont videointerjú-részleteket a Pomogáts Bélával általam készített életútinterjúból emeltem ki. Tapasztalataim szerint a tanórákon vetített állóképes-szöveges digitális tananyagok, valamint a feladatlapok és a magyarázatok nagyszerűen kiegészíthetők audiovizuális tartalmakkal, melyeknél különös hangsúly helyeződik az egyéni példamutatások, szerepek kiértékelésére a látott videó alapján. A diákok egyrészt a videointerjú használata során az alkalmazott technikának köszönhetően közelebb kerülnek a téma megismeréséhez, másrészt az interjúk megtekintése alkalmával látott képkivágatnak köszönhetően a tanulók könnyen az interjúszituációba helyezik magukat: nemcsak feszült figyelemmel kísérik a visszaemlékező mondanivalóját, hanem ők is kérdéseket fogalmaznak meg, a megszólaltatott személy sorsát, történelmi szituációját, illetve a témát illetően, mely az anyag megtekintése után igazán interaktív megbeszélést, egészséges keretek között zajló vitát eredményezhet. Különös értéket képeznek azok az interjúrészletek, melyeknek olyan személyt sikerül megszólaltatni a tanórán, aki maga is fiatal és lelkes diákként, aktívan vett részt az 1956-os forradalom eseményeiben, ugyanakkor éltes kora ellenére a közelmúltban rögzített interjújában élénken és tisztán emlékezik, mindezt közvetlen hangon beszéli el. Az előadásban a saját fejlesztésű tananyag vázlatos ismertetésén túl hangsúlyt helyezek a videointerjú tanítás esetleges buktatóira éppúgy, mint előnyeire is.

MTA-ELTE Digitális Írástudás és Irodalomoktatás Kutatócsoport

Molnár Gábor Tamás

Digitális írástudás és irodalomoktatás -- jó gyakorlatok és egy iskolai kísérlet tanulságai

Az MTA-ELTE Digitális írástudás és irodalomoktatás kutatócsoportja a 2016-os évben alakult, és működésének első évében mindenekelőtt diagnosztikus vizsgálatokat végzett, valamint lefektette a hosszabb távú kutatás szervezeti és módszertani alapjait. Az előadás beszámol az informatikai, digitális-bölcsészeti és szakmódszertani szakterületek közötti együttműködésről és a kutatócsoport iskolai kapcsolatrendszerének kialakításáról. Kiemelt szerepet kapnak a feldolgozott szakirodalom alapján megismert jó gyakorlatok (hazai és nemzetközi vonatkozásban), valamint a 2017 januárjában az ELTE-n, számos magyarországi egyetem oktatóinak részvételével megtartott felsőoktatási workshop tanulságai. Szó esik továbbá hazai és nemzetközi konferenciákon való részvételről, különös tekintettel a #dariahTeach nevű európai szervezet munkájába való bekapcsolódásra. Gyakorlati szempontból az idei év legfontosabb eredménye a 2017 tavaszán végzett iskolai pilot kísérlet, melynek előkészítéséről és a távlati tervekhez való kapcsolódásáról szintén beszámol az előadás, akárcsak a kísérlethez kapcsolódóan

elkészített belső informatikai tanulmányról, amely a rendelkezésre álló annotációs eszközöket vetette össze.

Gonda Zsuzsa

Digitális annotáció az irodalomtanításban: egy pilot-vizsgálat bemutatása

A 2016/2017-es tanévben az MTA-ELTE Digitális írástudás és irodalomoktatás kutatócsoportja pilot vizsgálatot végzett a digitális eszközök irodalomoktatásban való megjelenésével kapcsolatban. A pilot vizsgálat elsődleges célja az irodalomórán alkalmazható digitális annotációs eszköz használati lehetőségeinek feltérképezése, valamint a tanárok és a diákok irodalomórai IKT-használattal kapcsolatos attitűdjének megismerése volt. A vizsgálat másodlagos célja a további digitális eszközök tanórai alkalmazásának kidolgozása és egy digitális írástudás, szövegfeldolgozás mérésére alkalmas eszköz fejlesztése. A pilot vizsgálat alapvető módszere az iskolai kísérlet volt, amelynek keretében négy magyartanár építette be tanóráiba a digitális annotációs eszközt. Az iskolai kísérletnek részét képezte egy interjú a kísérletben résztvevő pedagógusokkal, a pedagógusok által készített óratervezetek, bemutatóórák a digitális annotációs eszköz alkalmazásával, a bemutatóórák utáni óramegbeszélések és egy diákok számára összeállított kérdőív, amelynek segítségével az eszközhasználattal és a bemutatóórával kapcsolatos attitűdjüket, tapasztalatukat, véleményüket mértük fel. Az iskolai kísérlet során nyert kvalitatív és kvantitatív adatokból árnyalt kép rajzolódott ki az irodalomórai IKT-használattal kapcsolatban. Az eredmények azt mutatják, hogy mind a pedagógusok, mind a diákok hozzáállása pozitív az ilyen típusú irodalomórához, de számos technikai probléma nehezíti a megvalósítást. Az előadás beszámol a további eredményekről, amelyek között szerepelnek módszertani megoldások, a digitális szöveg feldolgozására vonatkozó és a vizsgált digitális annotációs eszköz funkcióit értékelő adatok.

MTA-NYTI NyelvEsély Szakmódszertani Kutatócsoport

Bartha Csilla

Szociokulturális változatosság, reflexivitás és partnerség a tanulásban és tudásformálásban – Az esélyteremtő (siket) oktatás kihívásai

A NyelvEsély projekt elsődleges célja nem egyszerűen jó gyakorlatok és tudományos eredmények átültetése az oktatási gyakorlatba, hanem egy gyökeres szemléletformálás elősegítése az oktatás átfogó kontextusaiban és színterein, komplexen és integráltan közvetítve a nyelvhez kapcsolódó kutatások eredményeit. A korszerű (vagy magát korszerűnek vélő) nyelvészet egyes ágai és irányzatai ugyanakkor jelentősen különböznek egymástól a nyelv és a kutatás fogalmának értelmezései, a bevonható diszciplináris területek köre, a mindezekhez való hozzáállás, illetőleg a kutatási és oktatási tevékenységet alakító háttérideológiáik tekintetében. Mindez a kutatás kérdéseihöz, fogalmiához, kategóriáihoz és a kutatókhoz való viszonyulásokat is meghatározzák. Ez pedig magukat az oktatás legfőbb szereplőit, a változatos repertoárokkal, kulturális és nyelvi forrásokkal, kreativitással és érdeklődéssel iskolába lépő tanulókat nem egyszer háttérbe szorítva – a paradigmák egymás közötti belső hitelességi harcaival ötvözve – jelentősen kihat az oktatásra, ezen belül a nyelv(tan)oktatásban megjelenő megközelítésekre és tartalmakra, valamint annak hatékonyságára is. Ellentét feszül a nyelvet társadalmilag, kulturálisan, politikailag és történetileg meghatározott források készleteiként, társadalmi gyakorlatként értelmező megközelítések, valamint a nyelvoktatás-politika és gyakorlat

színterein és dokumentumaiban a nyelvet sokkal inkább valamiféle – tanítható, kutatható, megfogható – objektumnak tekintő elképzelések között.

Az előadás a kutatás első éve lépéseinek és eredményeinek áttekintését követően empirikus adatokra építve, reflexív kritikai keretben, az érintett csoportok nézőpontját is bevonva szeretne helyzetképet adni oktatásuk mai gyakorlatáról és annak következményeiről. Emellett be kívánja mutatni több jól definiálhatónak vélt fogalom, valamint az oktatásban, különösen a kisebbségi és marginalizált csoportok oktatásában uralkodó elméletek és gyakorlatok, résztvevői szerepek folyamatos újraértelmezésének, a hagyományos diszciplináris és tematikai határok lebontásának, az átjárást segítő kutatási terület és fogalom bevonásának szükségességét.

Ehhez a projekt első szakaszában, az oktatás közvetlenül érintett szereplőit (tanárokat, szülőket, diákokat, tanárképzésben részt vevő egyetemi hallgatókat) is bevonva, több résztémában is végeztünk-végzünk célzott kutatásokat, elsősorban olyan kérdések vizsgálatára koncentrálva, mint pl. a többnyelvűség, a szociokulturális differenciálás, a nyelvi alapú különbségek értékalapú kezelése, a siket, cigány, nyelvileg más gyermekek nevelése, a multimodalitás és a jelnyelvi változatosság, a cigány háttérű gyermekek nyelvhasználata, az idegen/második/anyanyelv átjárhatóvá tétele, a nyelvhasználat, a kommunikáció idealizált és valós megvalósulási módjai az iskolai gyakorlatban.

Eredményeink egyfelől megerősítik, hogy a vizsgált csoportok oktatásának az érintett csoportok nézeteire és önértékelésére is visszaható magyarországi gyakorlatát valójában még mindig a tévhitek, a normalizáló ideológiák uralma, a társadalmilag konstruált normalitás-fogalmak megkérdőjelezhetetlenségének hite, a fonocentrikus szemlélet, a változatosságot és a differenciálást kirekesztő sztenderd keretrendszer és az autenticitás központjaiért folyó ellentmondásos harc jellemzi, miközben az erről szóló tudományos, oktatáspolitikai és szakmai diskurzusokban jelen van a kontextusokhoz és befogadói csoportokhoz igazodó többszólamúság. Másrészt az is nyilvánvalóvá vált, miszerint a társas-interakcionális aspektusok beemelése vagy a szociokulturális, a kritikai jelző önmagában nem visz közelebb a problémák hiteles feltárásához és a továbblépéshez, ha nem párosul a valóságos, alapvetően multimodális kommunikációs tevékenységekből való kiindulással, a gyakorlati tudás megismerésével és egy alulról felfelé irányuló, a lokális diverzitások felőli közelítéssel.

Holecz Margit - Romanek Péter Zalán:

A szótárfejlesztés általános módszertani és oktatási kihívásai vizuális (jel)nyelvek esetében, megoldási javaslatok az empirikus adatok tükrében

A különféle sztenderd, normatív nyelvtanok vagy akár az ezektől eltérő szemléletű grammatikák az általános, speciális és szakszótárakkal együtt nemcsak a formális oktatás, hanem az informális tanulás és hozzáférés területén is fontos szerepet töltenek be. A jelnyelvi közösségekben az informális tanulást támogató és elősegítő csatornák, felületek eltérő módon támogatják a tudásátadás különböző formáit, gyakran a halló közösségek oktatásában elvárttól vagy megszokottól eltérő módon rendezve a tudáselemeket. Mindezt nagymértékben magyarázza, hogy az elsődlegesen vizuális csatornán realizálódó jelnyelvek nem rendelkeznek írásrendszerrel, valamint az az ettől aligha függetleníthető természetes nyelvhasználati gyakorlat is, miszerint a siketek modalitásokon átívelő nyelvi stratégiákat alkalmaznak, amelyek a hasonlóságok mellett is eltérő tendenciákat vagy akár rendszerszintű különbségeket eredményeznek, új dilemmákat és lehetőségeket kínálva a nyelvleírás számára. E megfontolások alapján egészen nyilvánvalóvá válik a videókorpusz-alapú vizsgálatok megkerülhetetlensége, e közben azonban számos

speciális, a (multi)modalitásból és a siketség episztemológiailag eltérő kategorizációiból eredő ismeret- és tudományelméleti, módszertani és technikai kihívással is szembesülünk. Ugyan a *NyelvEsély* projekt során építhetünk a korábbi kutatásaink annotációs (területi változatosság feltárását célzó) tapasztalataira, a kifejezetten oktatási célú feldolgozás más megközelítést igényel.

A projekt első évében a későbbi munkafázisok módszertani megalapozása, korpuszépítési és annotációs irányelvek kidolgozása zajlott a következő fő kérdéskörökben: összetett jelentésalkotás aspektusai (domináns és nem domináns kéz, artikuláció, nonmanuális komponensek, térhasználat stb.), a változatosság aspektusai (fonológiai, a produkció sebességéből vagy „lazaságából” adódó stb.), szakszavak gyűjtése és a jelalkotás módszertani kérdései stb.

Az előadásban is szemléltetendő, a hatékony oktatás módszereire nézve is fontos implikációkkal bíró eddigi elemzések legfontosabb következtetéseként elmondható, hogy a bimodális kétnyelvűség, valamint a multikompetencia működése és működtetése nem csupán egy mögöttes elméleti keretet jelent, de amennyiben nem erre építünk a gyakorlati munkafázisok során, (például csupán a jelnyelvi produkcóra – mint a két kéz mozgására – fókuszálunk, különválasztva azt a hangzó nyelvektől és a gesztuskutatástól), a vizsgálatok téves eredményekhez vezethetnek.

MTA-PPHF Valláspedagógiai Szakmódszertani Kutatócsoport

Varga Szabolcs

A vallási nevelés előtt álló kihívások a 21. században

A közoktatási intézményekben zajló hitoktatásnak máig nem sikerült megtalálni a leoptimalisabb módszertant és közvitetni kívánt tartalmat. Sok esetben zárványként létezik a közismereti és készségtantárgyak között. Ennek okai között szerepel a hittantanítás 20. századi diszkontinuitása, a teológiának a tudományok közötti háttérbe szorulása, illetve az iskolai tantestületekben kétségkívül meglevő régi reflex illetve a nemzetközi pedagógiai szakmódszertan hazai ismeretlensége. Az elmúlt két évtized pszichológiai illetve hittan-szakmódszertani kutatásai igazolták, hogy a hittanórákon közvetített vallási nevelés mérhetően hozzájárul a diákok önismeretének, empátiájának elmélyüléséhez, amely révén erősödik az önbecsülése és az önmagával szembeni elégedettsége, amely védettebbé teszi őket a káros társadalmi hatásoktól. Ennek köszönhetően hozzájárul a fiatalok egész személyiségének egészséges fejlődéséhez, a pozitív közösségek kialakításához és fenntartásához, melynek révén el lehet kerülni a mentális betegségek egyik alapjának számító elmagányosodást. Ennek aránya, eredménye és hatása azonban sokban függ a közvetítő nevelőktől, tananyagtól és módszertől. Így a legfontosabb feladatok egyike a gyakorlatközpontú katekétai képzés beindítása, az új – alapvetően német nyelvterületen kifejlesztett – pedagógiai módszerek elterjesztése, és a hittan tantervekben elvárt tudás harmonizálása a közismereti tárgyakkal. Ez különösen igaz a történelem, művészettörténet illetve irodalom tananyagokra, amelyeknek tartalmára tekintettel kell lenni a hittanórák megtervezésekor. Az iskolai vallási nevelés csak akkor lehet újra integer része a magyar közoktatás képzési rendszerének, ha elfogadjuk a hittan tudományos létjogosultságát, elismerjük a személyiség egészséges fejlődésében végzett szerepét és megtaláljuk a kapcsolódási pontokat a más tantárgyak által közvetített előzetes ismeretekhez.

Sipos Edit

Reformpedagógiai megnyilvánulások a katekézisben és ennek tapasztalatai a tanári visszajelzések alapján.

A hitigazságok oktatásához kitalált műfaj, a katekizmus, különleges karriert futott be az elmúlt évszázadok során. Szinte mindig a teológiai és pedagógiai viták kereszttüzeiben állt és ez még napjainkban is igaz. A katekizmus műfajával kapcsoljuk össze a hittan tanításának “hagyományos” módját, az ettől eltérő módszereket nevezhetjük reformpedagógiai megnyilvánulásoknak.

A pályázatunkban azt vállaltuk, hogy olyan vallásos neveléssel kapcsolatos módszertani kultúra elterjedését segítjük elő, amely a tananyag átadásához egy, a teljes embert megszólító módszertant alkalmaz.

A munkacsoportunkkal együttműködő pedagógusok számára olyan reflexiós kérdőívet állítottunk össze, amelyből kiderül, hogy a pedagógusok mennyire értékelik hatékonynak a foglalkozásokat, milyen tapasztalatokat szereztek a foglalkozások tervezése és megvalósítása során. A kérdőívek kialakításakor az alapkompenciák, a készségek illetve a szociális kompetenciák fejlődésére és fejlesztésére kérdeztünk rá. A mért készségek közé beemeltük a magyar szakirodalomban eddig nem használt és a tudományos közbeszédből emiatt hiányzó vallási kompetencia fogalmát. Ez a kiegészítés lehetővé teszi, hogy a vallásosságra az emberi személyiséget átszövő valóságként tekintsünk és a kidolgozott foglalkozásokban is megvizsgáljuk a vallási kompetencia fejlesztésének lehetőségét.